

Даниленко О.А.
*доцент кафедри соціоекономіки
та управління персоналом
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана*

СОЦІАЛЬНИЙ АУДИТ ЯК ІНСТРУМЕНТ СОЦІАЛЬНОГО ВИМІРУ УПРАВЛІНСЬКИХ ПРОЦЕСІВ НА РІЗНИХ РІВНЯХ УПРАВЛІННЯ

У сучасних умовах посилення соціальної відповідальності бізнесу та держави якість управлінських рішень дедалі більше оцінюється не лише економічними, але й соціальними показниками. Здатність управлінських структур забезпечувати сталий соціальний розвиток, ефективність соціальних програм та дотримання прав зацікавлених сторін (стейкхолдерів) виходить на перший план. У цьому контексті виникає потреба в системному, незалежному та об'єктивному інструменті для вимірювання, аналізу та оцінки соціального впливу та ефективності управлінських процесів на всіх рівнях: від мікрорівня організації до макрорівня державної політики.

Таким інструментом виступає соціальний аудит. Його «народження» на макрорівні зумовлено розвитком більш зрілих ринкових відносин, де людські ресурси виступають ключовим фактором виробництва, та зростаючою вимогою до соціальної відповідальності держави та бізнесу. На мікрорівні соціальна функція підприємства все більшою мірою набувала впливу на економічну функцію, пов'язану з отриманням прибутку. У сучасному світі інтерес до соціального аудиту зумовлений зростаючою взаємозалежністю економіки та соціальної сфери; перетином та взаємопроникненням між «економічним» та «соціальним» вимірами; формуванням концепції «соціоекономіки».

Існують різні трактування терміну «соціальний аудит» [1-7], розглядаючи які ми дійшли до висновку, що соціальний аудит — це незалежна процедура оцінювання ефективності соціальної діяльності суб'єкта господарювання, його відповідності соціальним зобов'язанням та очікуванням персоналу та суспільства. На відміну від фінансового аудиту, соціальний аудит фокусується на нефінансових активах і ризиках, таких як людський капітал, умо-

ви праці, корпоративна соціальна відповідальність, вплив на місцеві громади, дотримання етичних норм тощо.

Зазвичай процес соціального аудиту охоплює кілька ключових аспектів:

- соціальні вимірювання через кількісні та якісні показники (наприклад, рівень задоволеності стейкхолдерів, середньої заробітної плати, плинність персоналу, ROI інвестиції у розвиток персоналу та інші);

- порівняння та аналіз через зіставлення досягнутих результатів (показників) із встановленими стандартами, внутрішніми цілями чи найкращими практиками (бенчмаркінг);

- діагностика соціальних проблем і їх причин, ефективності управлінських рішень та ідентифікації соціальних розривів з всебічною оцінкою їх значущості, нагальності та перспектив вирішення;

- розробка конкретних рекомендацій для запобігання соціальній напрузі та вдосконалення управлінських процесів.

Відповідно, соціальний аудит є не просто фіксацією соціальних фактів, а комплексною методологією для оцінки соціальної ефективності управлінської діяльності, виявлення соціальних ризиків, визначення «соціального розриву» між очікуваннями суспільства, громади, персоналу тощо та реальними результатами управління.

Певним «бар'єром» на шляху активного впровадження соціального аудиту в практику є те, що на сьогоднішній день спеціального, єдиного закону України, який би комплексно регулював та робив обов'язковим проведення соціального аудиту для всіх суб'єктів господарювання, не існує. Однак, елементи соціального аудиту та вимоги до соціальної звітності інтегровані в деякі законодавчі та нормативні акти такі як, наприклад:

- непряме регулювання через звітність: Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» визначає рамки розкриття інформації, яка може включати нефінансові аспекти за потреби, а Закон України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» може впливати на соціальну звітність опосередковано через вимоги до аудиту нефінансової інформації. Це стимулює внутрішні процедури соціального виміру;

- державний фінансовий аудит: діяльність Рахункової палати та Державної аудиторської служби України у сфері перевірки ефективності використання державних коштів на соціальні програми (макрорівень) по суті містить елементи соціального аудиту

ту. Результати такого аудиту можуть призвести до рекомендацій щодо покращення фінансового управління та запобігання неефективному витрачання коштів;

– міжнародні стандарти: багато українських компаній, особливо ті, що працюють на міжнародних ринках, добровільно застосовують визнані міжнародні стандарти, такі як GRI (Global Reporting Initiative) або SA8000 (Соціальна відповідальність), які за своєю суттю підводять організації (мікрорівень) проводити соціальний аудит.

Таким чином, в Україні соціальний аудит поки що є переважно добровільним інструментом управління, що застосовується в рамках корпоративної соціальної відповідальності та формування нефінансової звітності. Проте, елементи та принципи соціального аудиту активно використовуються державними аудиторськими органами для підвищення соціальної ефективності публічного управління.

Мікрорівень (організаційний / рівень організації). На цьому рівні соціальний аудит виступає інструментом стратегічного HR-менеджменту та КСВ. Він оцінює внутрішні управлінські процеси, пов'язані з персоналом:

– справедливість та прозорість оплати праці / винагород з точки зору гендерного розриву чи дискримінації;

– ефективність інвестицій у навчання та розвиток;

– умови та безпека праці, перевірка відповідності робочих місць соціальним та екологічним стандартам, аналіз травматизму та рівня захворюваності, дотримання гендерного балансу тощо;

– вплив корпоративної культури на внутрішніх та зовнішніх стейкхолдерів, вимірювання рівня задоволеності персоналу, лояльності, а також наявності/відсутності культури інклюзії та рівних можливостей.

Мезорівень (регіональний та галузевий). На цьому рівні соціальний аудит використовується для оцінки соціально-економічного розвитку регіонів або окремих галузей; може бути спрямований на оцінку соціального впливу великих програм, проєктів або ефективності управління соціальною сферою на рівні регіону чи муніципалітету. Він аналізує та оцінює:

– ефективність регіональних програм зайнятості та соціального захисту (перекваліфікації, створення робочих місць та боротьби з безробіттям);

– справедливість розподілу соціальних благ та доступу до послуг (до якісної освіти, медичних послуг, прозорість розподілу державних коштів тощо);

– вплив великих галузевих підприємств (металургійних, енергетичних) на місцеві громади (екологія, соціальна інфраструктура, благодійність);

– соціальні наслідки реструктуризації галузей.

Макрорівень (державний). На цьому рівні соціальний аудит є інструментом оцінки *соціальної політики та управління державними фінансами у соціальній сфері*; використовується для стратегічного аналізу та моніторингу реалізації національних соціальних програм і відповідності міжнародним зобов'язанням. Він забезпечує:

– аналіз ефективності державних соціальних витрат та їх цільового використання (соціальний захист, пенсійне забезпечення, медицина та охорона здоров'я, освіта тощо);

– моніторинг виконання міжнародних соціальних зобов'язань (досягнення цілей сталого розвитку (ЦСР) та прогресу країни у досягненні соціальних ЦСР: подолання бідності, забезпечення якісної освіти тощо);

– оцінку соціальної справедливості та стійкості розвитку країни в цілому;

– аналіз та оцінку соціальних наслідків реформ (соціального впливу великих державних реформ (нземельної, пенсійної, децентралізації) на різні верстви населення).

Соціальний аудит є гнучким інструментом, що трансформується залежно від рівня управління, на якому він застосовується. На мікрорівні він підвищує прозорість HR-політик та КСВ, на мезорівні — оцінює вплив галузевих проєктів на громади, а на макрорівні — контролює ефективність державних соціальних витрат. Впровадження соціального аудиту на всіх рівнях управління сприяє зниженню соціальних ризиків, підвищенню довіри стейкхолдерів та забезпеченню соціальної легітимності управлінських рішень, що є критично важливим для сталого розвитку.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Даниленко, О. А. (2022). Соціальний аудит охорони здоров'я і безпеки праці персоналу в умовах воєнного стану в Україні та постпандемії COVID-19. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*, 6. <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2022-6-07-01>.

2. Качалова, Т. В. (2024). Соціальний аудит та інспектування в системі підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери: навчально-

методичний посібник. *НДУ ім. М. Гоголя.*
[http://lib.ndu.edu.ua/dspace/handle/123456789/3809.](http://lib.ndu.edu.ua/dspace/handle/123456789/3809)

3. Кримчак, Л. Ю. (2020). Соціальний аудит та інспектування: навч. посіб. *РВВ ДНУ.* [http://lib.dnu.dp.ua/rep/pol/knygy/avtor/Socialnyyi_audyt_ta_inspektuvannya.pdf.](http://lib.dnu.dp.ua/rep/pol/knygy/avtor/Socialnyyi_audyt_ta_inspektuvannya.pdf)

4. Мазурик, О.В. (2020). Основи соціального аудиту [навчальний посібник]. *ФОП Халіков Р.Х.*

5. Соціальна відповідальність: теорія і практика розвитку: монографія (2012). *КНЕУ.*

6. Соціальна відповідальність: навч. посіб. (2015). *КНЕУ.*

7. Шаповалова, Т. В. (2020). Соціальний аудит та моніторинг і оцінка в управлінській діяльності на допомогу військовослужбовцю, звільненому в запас: навч. посіб. *Друк. двір Олега Федорова.*